

ASPECTE PRIVIND ÎNFIINȚAREA ASOCIAȚIEI FRANCEZILOR DIN BANAT (1945)

Eusebiu-Marcel Narai*

Cuvinte cheie: germani, francezi, colonizare, Banat

Mots clé: allemands, français, colonisation, Banat

Poziția geografică și statutul juridic distinct, tradițiile culturale și realitățile confesionale, la care se adaugă, după 1718, tendințele reformiste ale Coroanei (austriece – n.n.), menite să pună în valoare – din punct de vedere economic, militar sau politic – avantajele oferite de noua provincie au asigurat Banatului o situație particulară, acesta devenind o adevărată arie de convergență a civilizațiilor și influențelor culturale, punct de întâlnire a culturii occidentale cu cea a Europei centrale și sud-estice, într-un spațiu și un timp în evoluție spre modern, care dislocă tradiționalul, deseori cu brutalitate, accelerează ritmul istoric, provocând rapide și ample prefaceri¹.

Populaționismul a fost o componentă a doctrinei și practicii mercantiliste, potrivit căreia capacitățile de performanță ale statului depindeau de numărul supușilor.

În practica reformismului din Banat, populaționismul s-a manifestat în două ipostaze: prin stabilizarea populației băștinașe și prin colonizarea unor populații din teritoriile germanice, din alte țări ale Coroanei sau din provinciile învecinate. Expansiunea Austriei spre răsărit a fost însoțită de o constantă preocupare pentru întărirea elementului german și catolic în teritoriile nou achiziționate, pentru popularea acestora în vederea exploatării economice sistematice și asigurării forței necesare apărării granițelor. Domeniu al Coroanei ce trebuia să devină model și câmp de experiment al politicii reformiste, al mercantilismului în primul rând, și teritoriu de graniță cu Imperiul Otoman,

---

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, b-dul Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: mnarai@yahoo.com.

¹ Nicolae Bocșan, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Timișoara, 1986, p. 8.

Banatul a stat în centrul acestei politici, din perspectiva populaționismului constituind cea mai amplă și complexă experiență².

În lucrarea lui Étienne Frecôt, intitulată *Les Français du Banat*, se susține faptul că marea majoritate a așa-numiților „șvabi” bănățeni se compune, de fapt, din urmași ai vechilor coloniști francezi transplantați în masă din Alsacia, Lorena, Marele Ducat al Luxemburgului, precum și din alte vechi provincii franceze din zona renană³.

De altfel, în Banat colonizările s-au realizat în mai multe etape, dintre care 3 sunt cele mai importante: prima colonizare (1722-1726) – în timpul domniei împăratului Carol al VI-lea, când au venit, în total, aproximativ 15.000 de coloniști; a doua colonizare – în timpul domniei împărătesei Maria Theresia, ca urmare a patentei de colonizare* publicată în 1763; a treia colonizare (1782-1787) – în timpul domniei împăratului Iosif al II-lea⁴.

Populaționismul promovat de Iosif al II-lea presupunea – deopotrivă – creșterea numărului supușilor, stabilizarea acestora, dar și ridicarea calitativă a populației prin creșterea bunăstării economice, a pregătirii intelectuale, ridicarea nivelului moral și religios, îmbunătățirea asistenței medicale, sociale, a locuinței, hranei, îmbrăcăminte, a igienei individuale sau sociale. Legislația populaționistă a reformismului oferă suficiente mărturii în acest sens, adăugând aspectelor menționate o serie de măsuri menite să favorizeze căsătoria, să reducă divorțul, adulterul, imoralitatea, să preîntâmpine și să

---

² *Ibidem*, p. 31.

³ Étienne Frecôt, *Les Français du Banat*, Timișoara, 1945, p. 2.

* *Patenta imperială a colonizării (Colonisierungs-patent)* din 1763 prevedea toate amănuntele colonizării, obligațiile și drepturile colonistului: au fost întocmite planuri de așezare și sistematizare a localităților, a pământurilor care urmau să fie cedate și cultivate, s-a stabilit mărimea sesiilor care trebuiau să intre în posesia colonistului. În felul acesta o sesie, la început, se compunea din 24 jug. pământ arabil, 6 jug. livezi, vie, pădure și grădini, 1 jug. pământ din vatra satului cu casă, curte și grădină (în total, 33-35 jugăre). În primii ani, colonistul era eliberat de impozite (6 ani și, respectiv, 10 ani în cazul meseriașilor) și primea ajutor în construirea casei, lemn de construcție și alte avantaje materiale. Cu trecerea anilor aceste avantaje s-au redus (de pildă, sesia s-a micșorat la 25 jugăre), iar ajutoarele constând în materiale de construcție au fost sistate în mai multe localități. În schimb au fost acordate ajutoare tehnice și mână de lucru în construirea caselor (cf. Otto Greffner, *Șvabii (germanii) din Banat – o scurtă istorie*, Arad, 1994, p. 38).

⁴ Georg Hromadka, *Scurtă cronică a Banatului montan*, Oradea, 1995, p. 125.

limiteze consecințele dezastruoase ale epidemiilor sau ale îndelungatelor perioade de foamete⁵.

Colonizarea iosefinică nu a fost așa de masivă precum cea thereziană. Totuși, trebuie remarcat faptul că, în special în orașe, s-au așezat un număr considerabil de meșteșugari, negustori și cadre tehnice care vor contribui într-un mod însemnat la dezvoltarea economică și culturală a localităților Timișoara, Lugoj, Reșița, Arad, Orșova, Vârșeț etc.

În anul 1787 a fost emis *Decretul imperial* care, în mod oficial, puneă capăt acțiunilor de colonizare. În acest decret se arăta că pământurile camerale ale provinciei care au fost împărțite coloniștilor au fost epuizate și altele nu mai sunt disponibile. De la data emiterii decretului amintit erau sistate toate ajutoarele și avantajele materiale acordate noilor veniți. Astfel, nimeni nu mai putea beneficia de avantaje materiale legiferate. În ciuda acestor dispoziții, colonizarea nu era oprită complet și definitiv. Aceeași lege prevedea faptul că cei care doreau să se stabilească în Banat puteau veni pe răspundere proprie și fără să pretindă sprijin din partea autorităților camerale⁶.

În ceea ce privește naționalitatea imigranților, trebuie să remarcăm importanța elementului francez. Conte Florimond-Claude de Mercy, numit guvernator al Banatului la 1 noiembrie 1716, de origine franceză, născut în localitatea Martin-Fontaine (Lorena), devenit general de cavalerie datorită meritelor sale deosebite în luptele împotriva turcilor, desfășurate sub zidurile cetăților Timișoara și Petrovaradin, s-a implicat foarte mult în politica de colonizare a Banatului promovată de Coroană în perioada iluministă. Consilierul său, de Jean, el însuși francez, a organizat agricultura pe terenurile mlăștinoase din Banat, asanate printr-un sistem de canalizare și a întemeiat stabilimente pentru creșterea vitelor de rasă la Vinga, Ciacova și Modoș⁷.

Trebuie să remarcăm faptul că recensământul realizat în anul 1770 de către contele de Clary (guvernatorul Banatului) ne arată următorul tablou al populației vechii provincii în întregime, cuprinzând și partea atribuită Iugoslaviei în anul 1919: români – 181.639 locuitori; sârbi – 78.780 locuitori; șvabi, italieni și francezi – 42.201 locuitori; bulgari – 8.683 locuitori; țigani – 5.272 locuitori; evrei – 353 locuitori (în total – 317.928 locuitori). Acest

⁵ N. Bocșan, *op.cit.*, p. 32.

⁶ O. Greffner, *op.cit.*, p. 46.

⁷ É. Frecôt, *op.cit.*, p. 2; vezi Traian Simu, *Colonizarea șvabilor în Banat*, Timișoara, 1924, p. 5, 20.

recensământ menționează o populație franceză al cărei număr rămâne, totuși, inclus în numărul total al coloniștilor. De atunci, italienii, deja puțini la număr în 1770, s-au repatriat iar alții au dispărut aproape complet prin deznaționalizare⁸.

---

⁸ É. Frecôt, *op.cit.*, p. 2-3.

* Conform datelor furnizate de articolul lui Francis Cabour, publicat în ziarul *Le Monde (O minoritate franceză din Europa orientală)* din 9 mai 1946, din cele 4.580 familii instalate în Banat până în anul 1770, în urma colonizărilor succesive întreprinse de Imperiul Habsburgic, 1.855 erau lorene, 873 alsaciene, 639 luxemburgheze și 1.000 germane.

** Studii mai recente, precum cele întreprinse de Bled (1988) sau Lotz (1977) realizează o sinteză a datelor provenite din diferite surse anterioare, pe care le indică în bibliografia utilizată. Conform acestor date, colonizarea lorenilor și alsacienilor trebuie să fie înțeleasă într-un context mai larg, incluzând mai întâi șvabii dunăreni (*Donauschwabern*) sau șvabii. Jean Paul Bled demonstrează faptul că este vorba despre denumiri generice, deoarece – alături de germanii sosiți din Württemberg – găsim, de asemenea, coloniști veniți din Palatinat, Boemia, Baden și Bavaria, precum și luxemburghezi. În prima etapă, lorenii au fost repartizați între localitățile existente deja (vezi cazul localității Mercydorf/Merțișoara-Carani, fondată în anul 1733 de către coloniștii veniți din Frioul și Trentin, unde s-au instalat 150 familii lorene, iar în anul 1750, lorenii reprezentau 58% din populația satului). Numărul lorenilor care colonizează Banatul a crescut considerabil în perioada 1764-1771. După 1771, afluxul de coloniști se estompează, autoritățile imperiale încetând să suporte cheltuielile de călătorie ale coloniștilor. Iată câteva date privind această perioadă, furnizate de către Bled: în luna aprilie 1764 au sosit – în Banat – 300 de loreni; în perioada septembrie 1769-august 1770, un număr de 2.367 familii au părăsit provincia Lorena; în luna aprilie 1770, un număr de 930 familii lorene s-au instalat în Banat.

De asemenea, în perioada 1766-1772 au fost întemeiate 31 de noi colonii, dintre care 21 purtau nume germane și 3 aveau nume franceze (Charleville, St. Hubert și Seultour). Fondate în anul 1770 (prima – de 75 familii, iar celelalte două – de 62 familii), coloniile amintite cuprindeau o largă majoritate lorenă și luxemburgheză (ele sunt denumite și sate *velșe/welsches* – regiune din Elveția unde se vorbește limba franceză). Deși poartă nume germane, satele Gottlob, Ostern și Triebswetter erau populate, în primul rând, de loreni și alsacieni. Boulanger ne indică faptul că, în anul 1772, Charleville număra 272 locuitori, Seultour – 283 locuitori și St. Hubert – 320 locuitori].

*** Conform lui Guillot, dintre cei 40.000 șvabi veniți în Banat în perioada 1722-1729, 15.000 erau alsacieni și loreni (el îi numea, de asemenea, pe mosellani acești „falși șvabi”). El citează, în egală măsură, recensământul făcut în anul 1740 (sub Maria Theresia), în care figurau – printre cei 43.201 șvabi – un număr de 18.000 alsacieni și loreni. Însă, trebuie ținut cont de faptul că, dintre primii veniți în Banat, mulți au murit din cauza climei nefavorabile, a foametei, bolilor (epidemiile de ciumă – n.n.) și a condițiilor vitrege de viață de la începutul acțiunii de colonizare.

Recensămintele următoare nu mai precizează proporțiile pe naționalități. În 1836, statistica lui Fényes menționa următoarea structură a populației din Banat: români – 427.069 (52,8%); germani – 155.770 (19,2%); sârbi – 132.680 (16,4%); unguri – 50.292 (6,1%); bulgari – 12.000 (1,4%); francezi – 6.000 (0,7%); croați – 9.504 (1,1%); slovaci – 5.454 (0,6%); muntenegreni – 2.830 (0,3%) ș.a.m.d.⁹.

De altfel, efectele măsurilor întreprinse de autorități privind regimul demografic sunt considerabile, fără îndoială și, alături de colonizarea încurajată de forurile centrale, explică – până la un punct – creșterea înregistrată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, în epoca Luminilor populația Banatului majorându-se de 2,7 ori. O pondere însemnată în acest fenomen de creștere a populației bănățene revine și imigrărilor din Germania și din imperiu, de sârbi de la sudul Dunării și de români din provinciile dunărene, ultimii așezați în districtele Lugoj, Caransebeș, Mehadia și în zona Oravița¹⁰.

Spre deosebire de alte zone din Europa Centrală, structurarea și diversificarea populației sunt încă la început, ponderea celei urbane este încă neînsemnată, rolul orașelor ca centre de producție sau schimb este în continuare modest, cu excepția Timișoarei. Marea masă a locuitorilor o constituia populația rurală, ortodoxă, cu un nivel de viață și instrucție scăzut¹¹.

În baza patentei imperiale din 1850, în anul 1852 s-a înființat *Camera de Comerț și Industrie din Timișoara*, care va scoate și un buletin de informare asupra dezvoltării economice din Banat.

În anii următori procesul de dezvoltare economică s-a accelerat, favorizat de introducerea căilor moderne de comunicație: în 1853 s-a inaugurat prima linie telegrafică; în 1857 linia ferată Budapesta-Szegedin s-a prelungit până

Punându-și întrebarea „ce reprezintă, din punct de vedere numeric, lorenii în cifra acestei prime imigrații”, Rosambert recunoaște că este aproape imposibil să stabilim acest lucru cu certitudine și, de altfel, cifrele sunt destul de relative pentru toate etapele acestei colonizări. Regiunile din Lorena de unde provin aceștia sunt francofone (Château Salins, Metz), dar și germanofone, precum regiunea Bitche. În același timp este dificil de afirmat că satele formate de coloniștii lorenii sau luxemburghezi erau sate pur franceze, căci, deseori, coloniștii vorbeau și limba germană. (<http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur, *De la Vest la Est și de la Est la Vest: avatarurile identitare ale francezilor din Banat*).

⁹ N. Bocșan, *op.cit.*, p. 44.

¹⁰ *Ibidem*, p. 37-39.

¹¹ *Ibidem*, p. 52.

la Timișoara; în 1858 linia ferată amintită mai sus s-a prelungit până la portul dunărean Baziaș. Introducerea tramvaiului cu cai (1869) și a telefonului (1881) au contribuit și ele la progresul economic al Timișoarei¹².

Recensămintele făcute de Ungaria în 1899 și 1910 pe baza „limbii materne” au determinat scăderea (artificială – n.n.) numărului populației franceze din Banat¹³.

Étienne Frecôt apreciază că aproape 80% dintre șvabii colonizați în Banat sunt originari din vechile provincii franceze și poartă nume franțuzești. Explicația acestei lacune se găsește în faptul că urmașii vechilor coloniști francezi din Banat au pierdut aproape complet simțul limbii franceze adoptând, în schimb, dialectul „șvab”, cu excepția intelectualilor săi. În pofida acestui fapt, ei nu s-au considerat niciodată drept germani. Toată lumea îi numește „franțuzi”, „franzosen”, fiind de notorietate cunoașterea lor în această calitate. Există câteva comune în Banat în care francezii formează majoritatea populației, ca de exemplu: Tomnatic (*Triebswetter*), Comloș (*Ostern*), Gottlob, Carani (*Mercydorf*) etc., în Banatul românesc, precum și 3 comune din Iugoslavia: Seultour, Charleville și St. Hubert. În alte comune, ei formează o puternică minoritate. Există, totuși, și francezi care și-au uitat originile¹⁴.

Nu lipsesc nici dovezile conștiinței franceze la urmașii vechilor coloniști francezi din Banat. La Conferința de Pace de la Paris (1919-1920), care a decis împărțirea Banatului între România și Iugoslavia (Bačska rămânând Ungariei), delegația șvabilor bănățeni, condusă de dr. Étienne Frecôt, a prezentat un memoriu în fața lui Georges Clémenceau (președintele Conferinței) în luna august 1919, în care se arătau următoarele: „în mare parte de origine franceză,

¹² William Marin, Ioan Luncan, *Două secole de luptă revoluționară în sud-vestul României*, Timișoara, 1984, p. 16.

¹³ É. Frecôt, *op.cit.*, p. 2.

* În scurtul excurs istoric pe care Delebecque îl consacră strămoșilor bănățenilor sosiți în localitatea La Roque-sur-Pernes în anul 1950, el afirmă că „la sfârșitul unui secol (secolul XIX – n.n.), populația de origine alsaciană și lorenă din Banat s-a ridicat la 500.000 de suflete, suflete sănătoase și puternice în corpuri viguroase, capabile să suporte verile cu călduri extreme și iernile geroase, tipice climatului continental”. Aceste abilități de adaptare (precum sufletul francez, atașamentul la „pământul hrănitor”) au rămas intacte de-a lungul veacurilor, făcând din ei cei mai buni dintre coloniști, „o mână de lucru inegalabilă, pusă în slujba unei voințe de fier” (mitul „bunului colonist” sau mitul „eroului civilizator”).

(<http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur).

¹⁴ *Ibidem*, p. 3.

dar cunoscând – la fel ca toate popoarele de graniță – ambele limbi (franceza și germana), ei (coloniștii – n.n.) au fost supuși unui regim de maghiarizare forțată de către administrația austro-ungară, prin școli, prin interdicția impusă asupra limbii și a cărților, precum și prin influența preoților numiți doar cu consimțământul Vienei și Budapestei”. „După câțva timp – continuă memoriul amintit – o parte a acestei populații și-a pierdut conștiința originii sale și a ajuns să vorbească maghiara sau un dialect de structură germană, dar în care abundă cuvintele franțuzești”. În concluzie, memoriul arată că „dorința exprimată în mod expres de Adunare, în ansamblu, ca tot poporul șvab să fie reunit cu poporul român, cu o civilizație superioară, pe care-l iubește și-l respectă, și de care se simte atașat prin originea multora dintre fiii săi, de rasă comună latină”¹⁵.

Conform altor surse (Cabour, Botiș etc), francezii din Banat – prin delegații lor la Conferința de Pace de la Paris – au solicitat constituirea unui canton autonom loren, pus sub protecția statului francez sau a unei «republici neutre și independente a Banatului»¹⁶.

În viața politică, „șvabii” au fost – întotdeauna – separați de „sași”, minoritatea germană din Transilvania, o fuziune a celor două minorități neproducându-se decât în faimosul Grup Etnic German din România, organizat de naziști și condus de către sași.

Doar după 1920 sașii s-au organizat într-un partid național (*Volksgemeinschaft*), susținuți – din motive electorale – de numeroase partide guvernamentale. Marea majoritate a șvabilor din Banat a refuzat să adere la acest partid, preferând să solicite și să obțină admiterea lor în partidele politice românești¹⁷.

Legăturile cu Franța s-au făcut vizibile în Banat cu precădere în perioada interbelică. Astfel, în Timișoara, capitala județului Timiș-Torontal, oraș-simbol al Banatului, au funcționat consulate ale Franței, Angliei, Austriei, Germaniei, Iugoslaviei, Italiei, Cehoslovaciei, Belgiei și Guatemalei¹⁸.

În egală măsură, la recensământul general al populației României din 1930, majoritatea francezilor din Banatul românesc au fost considerați „șvabi” și recenzați ca atare (221.762 germani), recensământul având la bază

¹⁵ *Ibidem*, p. 4.

¹⁶ <http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur.

¹⁷ É. Frecôt, *op.cit.*, p. 4.

¹⁸ Ioan Munteanu, Rodica Munteanu, *Timiș. Monografie*, Timișoara, 1998, p. 67.

sistemul „limbii materne” (limba maternă, conform recensământului din 1930, semnifică „limba care este învățată de la părinți sau pe care o vorbește în mod uzual”; definiția maghiară este mult mai largă: „limba pe care o vorbești cel mai adesea și cu cea mai mare plăcere”). După unele aprecieri, la finele perioadei interbelice numărul francezilor din Banatul românesc era estimat la 150.000 – 200.000¹⁹.

În ceea ce privește propaganda nazistă, șvabii nu au luat în serios amenințările proferate de emisarii săi și, de mai multe ori, i-au împiedicat pe propagandiști în acțiunile lor. În timpul regimului autoritar monarhic (1938-1940), cu precădere, Grupul Etnic German a utilizat toate mijloacele de convingere, începând cu prozelitismul și terminând cu teroarea. În aceste condiții, în organizația nazistă s-au înscris nu numai germani, dar și alți minoritari (maghiari, cehi, croați, bulgari etc). Pentru a spori numărul membrilor săi, G.E.G. a întreprins – prin organele sale abilitate – un pretins recensământ, înscrierea – din oficiu – în această organizație luând locul adeziunii individuale²⁰.

În anul 1939 notabilii francezi din Banat, alarmați de propaganda germană, au făcut demersuri pe lângă guvernul Frontului Renașterii Naționale, aflat la putere în acel moment, pentru ca „minoritatea franceză să fie recunoscută ca un grup național separat de grupul germanilor din România”. O delegație condusă de dr. Étienne Frecôt s-a prezentat în fața miniștrilor Argetoianu, Radian și Giurescu, care și-au manifestat deplina simpatie față de această idee; totuși, ei se temeau de faptul că o asemenea acțiune ar nemulțumi Germania și considerau că acest proiect este irealizabil în acel moment.

Demersul făcut de francezii din Banat în cursul anului 1939 era binecunoscut de către cercurile oficiale franceze, iar presa franceză a abordat acest subiect. De altfel, membrii misiunii diplomatice franceze din România, în mod special Roger Sarret, a manifestat întotdeauna solitudine față de mișcarea națională a francezilor din Banat.

Acțiunea intelectualilor francezi din Banat din anul 1939 a determinat, după cum era de așteptat, o mare nervozitate în mediile naziste din Banat. Gauleiter-ul a cerut imediat intervenția Ambasadei Reich-ului la București și a autorităților românești. O scrisoare emisă la data de 27 noiembrie 1939 de

---

¹⁹ É. Frecôt, *op. cit.*, p. 3; vezi <http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur.

²⁰ *Ibidem*, p. 5.

către *Deutsche Volksgemeinschaft in Rumänien Gauleitung Banat*, cu numărul 2627/1939 (vezi *Anexă*), face dovada ecoului produs de această acțiune, de altfel una dintre primele manifestări de rezistență a francezilor din România²¹.

Lupta francezilor din Banat împotriva nazismului a continuat prin toate mijloacele posibile. Mișcarea de rezistență i-a încurajat pe șvabii de origine franceză să nu se supună ordinelor naziștilor. Cei care au fost înscriși, din oficiu, în Grupul Etnic German au fost instruiți să nu-și achite cotizațiile; tinerii au primit ordinul de zi să nu se lase recrutați în „armata” S.S., astfel încât aceste recrutări au dat naștere la scandaluri și încăierări care au sfârșit în fața Tribunalului Militar din Timișoara (în urma acordului semnat – la 12 mai 1943 – între România și Germania, 54.000 germani din România s-au înrolat în formațiunile Waffen SS; după cum Poledna o explică foarte bine, „ei au luptat, până la sfârșitul războiului, în calitate de cetățeni români în armata Reich-ului, pentru a cădea prizonieri, în calitate de soldați germani”, majoritatea pierzându-și cetățenia română și rămânând în Germania).

Pe de altă parte, cei care au fost coopțați cu forța în S.S. au făcut tot posibilul să dezerteze. Merită menționat, de exemplu, cazul francezului Nicolas Vetier, considerat unul dintre „martirii” mișcării de rezistență a francezilor din Banat. Recrutat prin forță în armata S.S., el refuză să depună jurământul de fidelitate, apoi dezertează și trece ilegal frontiera română. Urmărit de Gestapo, el este arestat la Timișoara, de unde este escortat la Belgrad, condamnat la moarte și executat (Andreas Schmidt, ginerele generalului SS Berger, conducătorul G.E.G., a jucat un rol activ în înrolarea „voluntară” a germanilor din Banat în Waffen SS; începând cu data de 21 iunie 1943, orice opoziție la înrolare a fost pedepsită cu moartea și au fost adoptate măsuri represive împotriva Partidului Autonomist din Banat, susținut de populația de origine alsaciană și lorenă)²².

În mișcarea de rezistență franceză din România, aflată sub conducerea lui Étienne Frecôt, s-au manifestat în mod activ următorii: Jean Frecôt, Jean Damas (Tomnatic); Joseph Sillier, François Jäger (Carani); Elemér Frecôt (Teremia Mare); Cristian Petz (Pișchia); Joseph Frecôt (Freidorf); Michel Mebes, Jean Ritter (Barateaz); Adalbert Jost și Charles Kimmel din Timișoara. Francezii au fost sprijiniți, în acțiunea lor, de numeroși români și sârbi (de pildă, M. Vaselinovici a ascuns în locuința sa pe dezertorii francezi din armata

²¹ *Ibidem*, p. 5-6.

²² *Ibidem*, p. 6; vezi <http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur.

S.S.). Mișcarea francezilor a beneficiat, de asemenea, de sprijinul deplin, material și moral, al consulului Franței la Timișoara, Pierre Boulen.

În egală măsură, numeroase unități ale armatei române au salvat mulți șvabi de origine franceză, chemându-i să se înroleze în armata română și refuzând să-i demobilizeze în vederea recrutării lor în armata S.S. (unitățile românești au primit ordinul confidențial de a-i lăsa la vatră pe cetățenii români „de origine etnică germană”, pentru ca aceștia să poată fi înrolați în armata S.S. – n.n.)²³.

Situația existentă în România la 23 august 1944 era complexă și se cerea soluționată în acord cu principiul deplinei egalități a cetățenilor, înscris atât în Constituția recent repusă în vigoare, cât și în art. 6 al Convenției de Armistițiu²⁴.

Paradoxal, la prima vedere, în România nu se renunță la tratarea diferențială a minorităților nici după 23 august 1944. Cel mai elocvent exemplu de discriminare negativă este cel al minorității germane. În primă instanță, se procedează la desființarea Grupului Etnic German (8 octombrie 1944). Prin această măsură – în fond, normală – se urmărea anularea diferențelor juridice dintre minoritatea germană și restul populației. Lucrurile nu se opresc însă aici, și evoluția din România este integrabilă celei din zona centrală și est-europeană, unde sovieticii devin – în anii 1944-1945 – factorul prim de putere. Încă înainte de desființarea Grupului Etnic German începe (supervizată și coordonată de Comisia Aliată de Control), o adevărată campanie de măsuri punitive, legal nejustificată, aplicată minorității germane în ansamblu, socotită aprioric de sovietici instrument al nazismului în România²⁵.

De altfel, în anii 1945-1948 s-a înregistrat un val de emigrări forțate ale germanilor din țările est-europene, intrate sub control sovietic. Din regiunea sudetă sunt expulzați 3 milioane de oameni, o mulțime sunt alungați din Ungaria, Polonia și Iugoslavia. România nu procedează la expulzarea populației germane. Din totalul de 9-13 milioane de germani alungați, aproximativ 400.000 se așează în Austria, majoritatea stabilindu-se în Germania, mai ales în zonele de ocupație ale puterilor occidentale. În Austria sosirea lor a avut

²³ *Ibidem*, p. 7.

²⁴ Călin Morar-Vulcu, *Regimul minorităților naționale în România (23 august 1944-1945)*, în *AMN*, 34 (II), 1997, p. 147.

²⁵ *Ibidem*, p. 147-148.

un efect benefic în economie, cu toate că a durat mult timp până ce ei au fost acceptați de populația locală²⁶.

Lovitura de stat de la 23 august 1944 a plasat România în tabăra inamicilor Germaniei naziste și a facilitat ocuparea integrală a teritoriului țării de către Armata Roșie. Duritatea acestei ocupații, care se va prelungi pe o perioadă de 14 ani, a fost resimțită dureros de populația și de economia țării.

Un puternic șoc a produs noua realitate și în regiunea de sud-vest a României (Banat), cu atât mai mult cu cât aici nu mai fusese cunoscută nici o ocupație rusească pe parcursul întregii istorii.

În Banat, trupele sovietice au pătruns în lunile septembrie-octombrie 1944, după scurte ciocniri cu unitățile Wehrmacht-ului în retragere. Deși autoritățile locale și populația le-au organizat o primire binevoitoare, în speranța unui comportament pe măsură al noilor veniți, dezamăgirile nu au întârziat să se producă. Între timp, mii de locuitori, în special de naționalitate germană, părăsiseră Banatul odată cu unitățile Wehrmacht-ului, înțelegând că viitorul lor aici devenea, datorită noii conjuncturi, mai mult decât nesigur²⁷.

Étienne Frecôt susține că evenimentele petrecute după actul de la 23 august 1944 demonstrează cât de inexactă era propaganda nazistă și că, în realitate, nazismul nu s-a bucurat niciodată de popularitate în Banat. Mai mult chiar, o mărturie elocventă în acest sens ar fi refuzul populației șvăbești din Banat de a acorda sprijin trupelor germane de ocupație, astfel încât, în această provincie istorică, nu s-a putut organiza un *volksturm* (vânătoare de oameni), din lipsă de partizani, iar o parte a populației șvăbești din Banat ar fi fost luată cu forța de armatele germane în retragere, cu scopul de a organiza o rezistență armată într-un punct mai îndepărtat²⁸.

În aceste condiții, revenirea la o viață normală era imposibilă.

Supunând țara unui jaf de mari proporții, noii ocupanți au avut suficiente motive de a intensifica această „activitate” în județele bănățene, cu atât mai mult cu cât acestea se numărau printre cele mai bogate. Bucurându-se până atunci de o relativă prosperitate economică și de un echilibru social-politic stabil, Banatul – fiind un mozaic etnic, lingvistic și confesional – a izbutit

---

²⁶ Nicolae Bocșan, Valeriu Leu, *Cronologia Europei Centrale (1848-1989)*, Iași, 2001, p. 244.

²⁷ Mircea Rusnac, *Confruntări politice și electorale în județele bănățene în anul 1946*, în *Banatica*, 14, 1996, p. 395.

²⁸ É. Frecôt, *op.cit.*, p. 8.

totuși să evite orice fel de dispută majoră pe asemenea teme. Noile evenimente vor marca însă profund regiunea și în ce privește aceste aspecte²⁹.

După actul de la 23 august 1944, prin care România a trecut de partea Națiunilor Unite, francezii din Banat, sprijiniți de Roger Sarret, revenit în țară, au demarat cercetările pentru cunoașterea numărului exact al descendenților vechilor coloniști francezi din regiune, pornind de la faptul că, datorită politicii de maghiarizare și germanizare, numele urmașilor acestora au căpătat un aspect străin, deformând realitatea: Dupont = Dippong; Vielhomme = Wilkomm; Paqué = Paky; L'Évêque = Bischoff; Lenoir = Schwartz; Quint = Kints, Kincs; Blum = Bléme; Maréchal = Marschall; Bignon = Binjung; Grandjean = Groshanz; Maçon = Massong; Chatie = Schady; de Jean = Dézsán etc. Însă cea mai mare parte a populației franceze din Banat și-a păstrat intact numele patronimic, cu excepția ortografiei, în mare măsură³⁰.

Legea privind Statutul Naționalităților, adoptată la 7 februarie 1945, i-a încurajat pe francezii din Banat în eforturile lor de organizare într-o asociație care să le reprezinte interesele. Odată cu încheierea dezbaterilor pentru organizarea asociației amintite se preconiza inițierea unei acțiuni pentru răspândirea limbii și literaturii franceze în mediul rural, fiind vizați – în mod special – tinerii șvabi de origine franceză. De asemenea, urma să se solicite Ministerului Educației Naționale autorizarea funcționării de școli primare franțuzești în comunele în care exista o populație șvabă majoritară de origine franceză, declarată ca atare în conformitate cu legea înscrisă în Statutul Naționalităților (în Tomnatic, cea mai mare parte a populației s-a declarat de origine franceză la recensământul din 1928), organizarea mai multor conferințe în strânsă colaborare cu Alianța Franceză, Misiunea Universitară Franceză în România și Cercul Francez din Timișoara, înființarea unui liceu francez în Timișoara în viitorul apropiat³¹.

În cele din urmă, în ziua de 30 iunie 1945, la Timișoara s-a constituit *Asociația descendenților coloniștilor francezi din Banat*, având – inițial – 49 de membri, recrutați din localitățile Tomnatic (unde s-a înființat și o expoziție permanentă – n.n.) (28 membri), Timișoara (5 membri), Carani (4 membri), Iecea Mare (2 membri), Barateaz, Lenauheim, Teremia Mare, Lipova, Izvin, Lovrin, Variaș, Freidorf, Tolvadia și Aradul Nou (câte un membru). Singura

²⁹ M. Rusnac, *op.cit.*, p. 396.

³⁰ É. Frecôt, *op.cit.*, p. 8-9.

³¹ *Ibidem*, p. 9-10.

condiție pentru înscrierea în asociația amintită era de a nu fi activat în trecut într-o organizație anti-franceză, pe baza recomandării a 2 dintre membrii asociației. *Statutele*, adoptate cu aceeași ocazie, precizau scopurile asociației: propagarea culturii franceze, susținerea tradiției franceze între descendenții coloniștilor francezi, înființarea de școli, trimiterea tinerilor la studii în Franța, sprijinirea membrilor săraci și ajutorarea tuturor mișcărilor pro-franceze. Conducerea asociației era asigurată de: președinte – dr. Étienne Frecôt (avocat, Timișoara); vicepreședinți – Jean Damas (proprietar, Tomnatic), Michel Mebes (proprietar, Barateaz) și Andrei Frecaut (inginer, București); casier – Jean Petri (agricultor, Satchinez); secretar – Guillaume Regnier (comerciant, Tomnatic); cenzori – Cristophe Vilier (agricultor, Tolvadia), Jean Vetier și Nicolas Chati (agricultori, Tomnatic)³².

Asociația descendenților coloniștilor francezi din Banat a primit aviz favorabil de funcționare din partea Ministerului Culturii Naționale și Cultelor la data de 31 iulie 1945, având dreptul de a susține școli în limba franceză, cu respectarea legilor școlare în vigoare iar, prin Sentința civilă a Tribunalului Timiș-Torontal, Secția I-a, nr. 288 – pronunțată în ședința publică din 14 august 1945, a dobândit personalitate juridică, în conformitate cu articolele 91 și 92 din legea persoanelor juridice. Este ușor de făcut un paralelism cu *Comitetul Francezilor din Banat*, care s-a constituit la Rastatt (Germania), în anul 1945, sub conducerea unui alt bănățean, M. Georges Reiser sau cu *Comitetul Francezilor din Banat*, creat de Jean Lamesfeld și de compatrioții săi la Viena, cu scopul de a-i înregistra pe bănățenii (într-un sens larg, incluzând șvabii dunăreni – *Donauschwabern*) care doreau să emigreze în Franța; acest din urmă comitet a elaborat chiar o carte de identitate în 4 limbi (germană, engleză, franceză și rusă), atestând identitatea de „francezi din Banat” pentru toți cei care se înregistrau ca atare³³.

La adunarea generală extraordinară a asociației menționate mai sus, convocată la data de 26 septembrie 1945, au fost cooptați 255 de noi membri, a fost stabilită componența Comitetului de Conducere pentru următorii 3 ani (Elemér Frecôt – Teremia Mare, dr. Iosif Lessel – Timișoara, dr. Petru Hary – Timișoara, dr. Emil Paqué – Timișoara și Iosif Frecôt – Freidorf), iar parohul

³² Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare SJTAN), fond *Tribunalul județului Timiș-Torontal – persoane juridice (1924-1947)*, d. 10 (811)/1945, f. 1, 5-8.

³³ *Ibidem*, f. 23, 25; vezi <http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur.

din Carani, Francisc Jäger, a fost ales în unanimitate membru de onoare în semn de recunoaștere a meritelor sale la constituirea asociației³⁴.

În urma presiunilor exercitate de sovietici și pornind de la premisa că șvabii sunt, în majoritate, de origine etnică germană, autoritățile române au luat o serie de măsuri punitive împotriva acestei comunități.

Problema șvabilor a fost discutată în mai multe ședințe ale cabinetului Groza. De pildă, la ședința din 30 august 1945 se propunea constituirea unor colonii de muncă pentru șvabi, după modelul celor din Banatul iugoslav și dirijarea șvabilor spre centrele industriale, cu recunoașterea dreptului la muncă, prioritară fiind „desființarea hitlerismului, *nu* desființarea poporului german”³⁵. Propunerea a fost dusă la îndeplinire foarte rapid, astfel încât, la mijlocul lunii septembrie 1945, pe cuprinsul Banatului erau consemnate 10 colonii de muncă³⁶.

Ședința Consiliului de Miniștri din 10 ianuarie 1947 consemna situația disperată în care se găseau șvabii bănățeni, cu precădere cei din județul Timiș-Torontal: fuseseră expropriați de toate terenurile agricole, în baza articolului 3 din legea pentru reforma agrară; multe dintre casele lor au fost ocupate de coloniști veniți din alte regiuni ale țării, care nu erau obișnuiți cu agricultura (avocați, ofițeri în rezervă, funcționari publici, țigani specializați în meseriile lor tradiționale – lingurari, spoitori etc). Ministrul Agriculturii și Domeniilor, Traian Săvulescu, a propus ca șvabii invalizi de război (care au luptat pe frontul de Vest – n.n.), văduvele și orfanii de război lipsiți de pământ din cadrul aceleiași minorități să fie împrumătați cu loturi individuale, în aceleași condiții ca și ceilalți cetățeni îndreptățiți la împrumut, celelalte categorii ale șvabilor urmând să fie întrebuințate la lucrări publice, la construcția de șosele și la ameliorări de terenuri degradate (puteau fi chiar și împrumutate pe locurile ameliorate – n.n.), inclusiv în regiunea inundabilă a Dunării. De asemenea, muncitorii calificați și meșteșugarii șvabi puteau fi folosiți în fermele de stat, în fermele instituțiilor exceptate de la expropriere sau în fermele instituțiilor particulare³⁷.

³⁴ *Ibidem*, p. 34-35.

³⁵ Arhivele Naționale ale României, fond *Consiliul de Miniștri. Stenograme (1944-1959)*, d. 8/1945, f. 117-118.

³⁶ *Ibidem*, d. 9/1945, f. 58.

³⁷ *Ibidem*, d. 1/1947, f. 60, 65, 70.

Pentru Banatul românesc, o privire comparativă asupra recensămintelor indică o evoluție descendentă foarte netă a populației de origine germană (care include foștii coloniști francezi din Banat), începând din 1930, când era de 23,7% și până în 1992, când ea nu mai reprezenta decât 3,6%. În 1956, statisticile arătau un procentaj de 14,5% (173.733 locuitori) pentru aceeași categorie. Această diminuare progresivă a populației germane din România se explică și prin deportarea – în luna ianuarie 1945 – a 70.000 de persoane de etnie germană din România în Donbas (femeile între 18-30 ani și bărbații între 17-45 ani), dintre care 15-20% au murit în „taberele” (lagărele – n.n.) de muncă obligatorie și în minele din regiune, participând la munca de reconstrucție a URSS-ului. O parte dintre cei care au revenit din Donbas în perioada 1945-1949 au fost nevoiți să se îndrepte spre Germania, Polonia sau Cehoslovacia, fără a se putea reîntoarce în România (figurând, deci, printre refugiații de război ai Germaniei sau Austriei). Cei care au revenit în Banat s-au confruntat cu o nouă deportare, de data aceasta în Bărăgan, în intervalul 1951-1956 (numărul germanilor deportați în Bărăgan este de aproximativ 10.000 din cei 45.000 deportați, incluzând români, sârbi, bulgari, maghiari etc).

De altfel, sfârșitul celui de-al doilea război mondial a determinat, între altele, o amplă mișcare de populații. Asociate marilor mutații petrecute pe plan politic, vârsta, etnia, naționalitatea, cetățenia sau alte criterii de apartenență – atunci când nu era vorba, pur și simplu, de un concurs de împrejurări – pot determina o schimbare brutală în destinul a mii de oameni.

Primirea în Franța, începând cu data de 1 noiembrie 1948, a 10.000 de refugiați proveniți – în cea mai mare parte (însă nu în mod exclusiv) din Banat (românesc, iugoslav sau ungar) a fost rezultatul unor demersuri îndelungate și complicate, strâns legate de contextul internațional postbelic. Acești refugiați nu reprezentau decât o mică parte a unei populații care se afla – începând din 1945 – în exod, din răsăritul spre apusul Europei, traversând Austria spre Germania și instalându-se în taberele special amenajate pe suprafața celor două țări. În marea lor majoritate etnici germani, refugiații care au părăsit România și Iugoslavia și-au pierdut dreptul la cetățenie (retrasă de către țările de unde plecaseră) și se găseau în condiția dificilă de apatrizi, așteptând să obțină dreptul de azil în diferite țări din Europa de Vest sau în Statele Unite ale Americii. Cei care vor ajunge pe teritoriul Franței îi vom regăsi sub diferite denumiri: alsacieni, loreni, luxemburghezi, moeselleni, șvabi/șvabi

dunăreni (*Donauschwaben*), germani, francezi, francezi din Banat, refugiați apatrizi, bănățeni (aceasta din urmă este, de altfel, identitatea sub care vor să se înscrie în cărțile lor de identitate la sosirea în Franța în anul 1948, cu acordul lui Robert Schuman, pentru a evita să fie înregistrați ca ex-români sau ex-iugoslavi). În momentul în care ei au părăsit România, urmând trupele germane în retragere, aveau asupra lor o carte de identitate în care erau înscrși ca germani. În circumstanțele speciale ale sosirii lor în localitatea La Roque sur Pernes, Jean Lamesfeld (bănățean, originar din Lorena, conducătorul Comitetului francezilor din Banat, cu sediul la Viena, care a intervenit pe lângă mai mulți oficiali francezi de rang înalt, obținând un sprijin substanțial – din partea lui Robert Schuman – pentru proiectul sosirii în Franța a „mai multe mii de bănățeni originari din Banatul de Timișoara”, în jur de 300.000 de suflete, după primele estimări – n.n.) i-a declarat primii europeni veritabili.

În același spirit, într-un articol publicat, la data de 8 februarie 1947 în *Les Dernières Nouvelles d'Alsace (Ultimele știri din Alsacia)*, directorul ziarului, Maximilien Felsenstein, una dintre persoanele care au susținut proiectul lui Jean Lamesfeld, vorbește „despre o imigrare care ar putea să se facă rapid și ne asigură completarea cu mână de lucru de prim rang, o îmbogățire a agriculturii noastre și, în sfârșit, un element uman minunat, cu atât mai mult cu cât el este de origine franceză și ne roagă astăzi să-l admitem din nou în căminul național”. După cum precizează mai departe, „tradițiile sale sunt cele ale alsacienilor care și-au conservat – în pofida vicisitudinilor istoriei – sentimentul originii lor”.

Merită analizate formulele de identificare a bănățenilor, prin intermediul cărora se confruntă mai multe tipuri de perspective: ni se prezintă, mai ales la început, ca întruchiparea perfectă a unei continuități cu strămoșii lor francezi, loreni sau alsacieni;

- ❖ sunt numiți bănățeni, ceea ce anulează diferențele de apartenență la Banatul românesc, iugoslav, maghiar;
- ❖ sunt numiți *Donauschwaben* sau germani vorbind despre o asimilare, mai ales lingvistică;
- ❖ ziarele din Provence sau Vaucluse insistă asupra faptului că ei au devenit cu adevărat meridionali, lăudându-le capacitatea de integrare.

Se pune întrebarea firească: declarându-se francezi, foștii bănățeni au devenit – în sfârșit – francezii din Banat sau așa erau ei dintotdeauna³⁸?

Fără îndoială, Banatul a fost și a rămas, în bună măsură, un mozaic etnic și religios, un model de conviețuire pașnică între majoritate și minorități, între diferite culturi, însă tumultuosul secol XX, presărat de multe evenimente regretabile, a adus și conflicte între etniile din provincie, determinate de statutul privilegiat al germanilor în timpul celui de-al doilea război mondial (printre șvabi aflându-se și un număr semnificativ de descendenți ai coloniștilor francezi, care au devenit exponenți ai culturii și civilizației germane în acest spațiu, în mod benevol sau forțat). Reafirmarea identității etnice a francezilor din Banat după marea conflagrație a fost determinată parțial și de măsurile punitive extreme adoptate față de minoritatea germană din România, precum și de atitudinea fermă a Consulatului Francez din Timișoara în privința repatrierii unor „etnici francezi, cu nume germane”.

---

³⁸ <http://www.memoria.ro>, articolul Smarandei Vultur.

ANEXĂ*

DEUTSCHE VOLKSGEMEINSCHAFT
IN RUMÄNIEN GAULEITUNG BANAT

În multe ziare și, de preferință, în cele aparținând evreilor, redactate în limba maghiară, precum și în emisiunile postului de radio Londra s-a difuzat informația potrivit căreia în satele Gottlob și Tomnatic a început o mișcare, al cărei scop este de a demonstra originea franceză a locuitorilor din aceste sate. Suntem convinși că nici un compatriot nu crede în această idee absurdă. În pofida acestui fapt, vă rugăm să binevoiți a întreprinde cercetări pentru a stabili dacă, din întâmplare, vreun element corupt și subversiv nu a făcut, în schimbul unei sume de bani, o asemenea declarație în fața unui reprezentant al unui ziar evreiesc. În cazul în care un locuitor ar fi făcut o asemenea declarație, vă rugăm să ne faceți cunoscute numele și depozitia sa.

Așteptăm raportul dvs. cel mai târziu la data de 3 decembrie (1939 – *n.n.*).

Cu salut german,

Semnat: indescifrabil

(*vezi Étienne Frecôt, *op.cit.*, p. 11)

ASPECTS CONCERNANT LA FONDATION DE L'ASSOCIATION DES FRANÇAIS DE BANAT (1945)

Résumé

La position géographique et le statut juridique distinct, les traditions culturelles et les réalités confessionnelles, auxquelles s'ajoutent, après 1718, les tendances réformistes de la Couronne (autrichienne – n. n.), destinées à mettre en valeur – de point de vue économique, militaire ou politique – les avantages offerts par la nouvelle province ont assuré au Banat une situation particulière, celui-ci devenant une véritable aire de convergence des civilisations et des influences culturelles, point de rencontre de la culture occidentale avec celle de l'Europe centrale et de sud-est, dans un espace et dans un temps en évolution vers le moderne, provoquant de rapides et amples transformations.

Le populationisme a été une composante de la doctrine et de la pratique mercantiliste, conformément auxquelles les capacités de performance de l'État dépendaient du nombre des vassals. Dans la pratique du réformisme de Banat, le populationisme s'est manifesté en deux ipostases: par la stabilisation de la population autochtone et par la colonisation de certaines populations des territoires allemands, des autres pays de la Couronne ou des provinces voisines. L'expansion de l'Autriche vers l'est a été accompagnée d'une constante préoccupation pour le renforcement de l'élément allemand et catholique dans les nouveaux territoires acquis, pour leur colonisation en vue de l'exploitation économique systématique et de l'assurance de la force nécessaire pour la défense des frontières. Domaine de la Couronne qui devait devenir modèle et champ d'expériment de la politique réformiste, du mercantilisme en premier lieu, et territoire de frontière avec l'Empire Ottoman, le Banat a été au centre de cette politique, constituant, de la perspective du populationisme, la plus ample et complexe expérience.

Selon l'opinion d'Étienne Frecôt, la grande majorité de cette population du Banat - qui est connue sous la dénomination de „souabes” – se compose des descendants d'anciens colons français transplantés en masse d'Alsace, de la Lorraine, du Grand-Duché de Luxembourg et d'autre provinces anciennes français du Rhin.

En ce qui concerne la nationalité des immigrants, il faut remarquer l'importance de l'élément français. Le comte Florimond-Claude de Mercy, d'origine française, né en 1666 à Martin-Fontaine (en Lorraine), nommé en qualité de général de cavalerie comme gratitude pour ses mérites exceptionnels dans les luttes contre les turcs sous les murs des châteaux-forts de Timișoara et Petrovaradin, gouverneur du Banat à partir du 1er novembre 1716, s'est impliqué profondément dans la politique de colonisation du Banat, stimulée par l'Empire des Habsbourg pendant les Lumières. Son conseiller De Jean, lui même un français, a organisé l'agriculture sur les terrains marécageux banatiens, assainis par un système de canalisation et a fondé trois établissements pour l'élevage du bétail de race à Vinga, Ciacova et Mодоș.

Les recensements faits par la Hongrie en 1899 et 1910 sur la base de la „langue maternelle” ont fait sombrer le nombre de la population française du Banat.

Étienne Frecôt considère que presque 80% des „souabes” colonisés en Banat sont originaires de anciennes provinces françaises et portent des noms français. L'explication de cette lacune se trouve dans le fait que les descendants d'anciens colons français du Banat ont presque perdus – hormis ses intellectuels - l'usage de la langue française en adoptant le patois souabe. Malgré ce fait, ils ne se sont jamais considérés comme allemands. Tout le monde les appelle „franțuzi”, „franzosen”, étant notoirement connus comme tels. Il y a des communes en Banat où ils forment la majorité de la population, comme par exemple: Tomnatic (Triebswetter), Comloș (Ostern), Gottlob, Carani (Mercydorf) etc, en Banat roumain et trois communes en Yougoslavie: Seultour, Charleville et St. Hubert. Dans d'autres communes ils forment une puissante minorité. Il y a cependant de ceux qui ont oublié leur origine.

Dans la vie politique, les „souabes” se sont toujours séparés de „saxons”, la minorité allemande de la Transylvanie, une fusion de ces deux minorités ne s'étant pas produit que dans le fameux *Groupement Ethnique Allemand de Roumanie*, organisé par les naziste set conduit par des saxons.

Les liaisons avec la France sont devenues visibles dans le Banat surtout dans la période d'entre les deux guerres. Ainsi, à Timișoara, la capitale du département de Timiș-Torontal, ville-symbole du Banat, ont fonctionné des consulats de la France, de l'Angleterre, de l'Autriche, de l'Allemagne,

---

de la Yougoslavie, de l'Italie, de la Tchécoslovaquie, de la Belgique et de la Guinée.

Avant 1940, le nombre des français du Banat roumain a été estimé – selon quelques recherches – à 150.000-200.000.

Les notables français du Banat, alarmés par la propagande allemande, ont fait des démarches auprès le gouvernement du „Front de la Renaissance Nationale”, au pouvoir en 1939, afin que „la minorité française soit reconnue comme un groupement national séparé de celui des allemands de Roumanie”.

Le démarche fait en 1939 par les français du Banat est bien connu par les cercles officiels français et la presse française s'en est occupée. D'ailleurs, les membres de la mission diplomatique de la France en Roumanie, spécialement Roger Sarret, a toujours montré une large et spontanée sollicitude envers le mouvement national des français du Banat. L'action de 1939 des intellectuels français du Banat a suscité – comme il est d'évidence – une grande nervosité dans les milieux nazistes du Banat.

La lutte des français du Banat contre le nazisme a continué depuis par tous les moyens possibles. Le mouvement de la résistance a encouragé les souabes d'origine française de ne pas se soumettre aux ordres des nazistes.

La situation existante en Roumanie au 23 août 1944 était complexe et demandait une solution en accord avec le principe de la dépline égalité des citoyens, stipulé tant dans la Constitution récemment remise en vigueur, que dans l'article 6 de la Convention d'Armistice. Paradoxalement, à la première vue, dans la Roumanie on ne renonce pas au traitement différenciel des minorités ni après le 23 août 1944. Le plus éloquent exemple de discrimination négative est celui de la minorité allemande. En première instance, on procède à la suppression du Groupe Ethnique Allemand (le 8 octobre 1944).

Après l'acte de 23 août 1944, par lequel la Roumanie s'est ralliée aux Nations Unies, les français du Banat, à l'aide de Roger Sarret, revenu dans notre pays, ont commencé le travail de recherches qui aboutiront finalement à la connaissance de nombre des descendants d'anciens colons français. Sous la forte pression de magyarisation et germanisation, les noms des descendants d'anciens colons français du Banat ont pris un aspect tout à fait étranger et présentent parfois de déformations grotesques. Mais la plus grande partie de la population française du Banat a gardé intact son nom patronimique, sauf l'orthographe, en bonne mesure.

La loi sur le Statut des Nationalités du 7 février 1945 a encouragé les français du Banat à s'organiser dans une association qui devait représenter leurs intérêts. Une fois les travaux d'organisation accomplis, on préconisait le commencement d'une action pour la propulsion de la langue et la littérature française dans les milieux ruraux, avec un intérêt spécial pour les jeunes souabes d'origine française. Également, il suivait à demander au Ministère de l'Éducation Nationale d'autoriser d'écoles primaires françaises dans les communes où il y a une majorité souabe d'origine française qui s'est déclarée française selon la loi sur le Statut des Nationalités (dans le village de Tomnatic, la plupart de la population s'est déclarée française au recensement de 1928), l'organisation des conférences en collaboration étroite avec l'Alliance Française, la Mission Universitaire Française en Roumanie et le Cercle Française de Timișoara, la création d'un lycée français à Timișoara à l'avenir.

Jusqu'à la fin, au 30 juin 1945, à Timișoara s'est constituée *L'Association des descendants français de Banat*, ayant – au début – 49 membres.

La séance du Conseil de Ministres du 10 janvier 1947 consignait la situation désespérée dans laquelle se trouvaient les Suabes banatois, surtout ceux du département de Timiș-Torontal: ils avaient été expropriés de tous les terrains agricoles, sur la base de l'article 3 de la loi pour la réforme agraire; beaucoup de leurs maisons ont été occupées par des colonistes venus d'autres régions du pays, qui n'étaient pas habitués à l'agriculture (avocats, officiers en réserve, fonctionnaires publiques, tziganes spécialisés dans leurs métiers traditionnels – fabricants de cuillères, étameurs etc.).